

Однорог М.А.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та економічної теорії,
Білоцерківський національний аграрний університет,

Волошанюк Л.В.,
здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістра,
Білоцерківський національний аграрний університет

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ІНТЕГРОВАНИХ ФОРМУВАНЬ

Пошук ефективно організованих форм об'єднань є однією з головних проблем світового економічного розвитку. У зарубіжній практиці склалися різні типи інтеграційних структур, які відрізняються залежно від цілей співпраці, характеру господарських відносин між учасниками, ступеня самостійності. Це асоціації, концерни, консорціуми, синдикати, корпорації, холдинги, вільні зони, промислово-фінансові групи, пули тощо. Найбільш поширеними формами інтегрованих агропромислових структур є асоціації, корпорації, аграрні фінансово-промислові групи, холдингові компанії та кооперативи.

У загальному розумінні інтегровані структури визначають як «об'єднання господарюючих суб'єктів на основі організаційної побудови, що повністю чи частково об'єднали матеріальні і нематеріальні активи з метою технологічної чи економічної інтеграції для реалізації інвестиційних або інших проектів на основі ефективної взаємодії» [1, с. 21].

В цілому інтеграційні структури можна класифікувати: за формою власності – державні, колективні, приватні; за формою господарювання – акціонерні товариства відкритого і закритого типу, концерни, консорціуми, асоціації, фінансово-промислові групи; за галузевим складом – промислові, фінансово-промислові, агропромислові, фінансово-агропромислові; за замкнутістю технологічного циклу – всі стадії виготовлення кінцевого продукту, окремі стадії виробничого процесу; за обсягом ринку – транснаціональні, національні,

регіональні, локальні; за ступенем диверсифікації виробництва – диверсифіковані, не диверсифіковані [2, с. 6].

Законодавством України визначено чотири види господарських інтеграційних об'єднань: асоціації, корпорації, консорціуми і концерни. Розвиток інтеграційних процесів за нинішніх умов вимагає розширення даного переліку та законодавчого регламентування нових агропромислових об'єднань, таких як: агрохолдинги, агропромислові фінансові групи, раніше не відомі в практиці діяльності вітчизняних підприємств.

Асоціація – добровільне об'єднання юридичних і фізичних осіб на безприбутковій основі з метою правового захисту інтересів своїх членів, представлення їх у державних і законодавчих органах, розробки й узгодження загальної стратегії поведінки на ринку. На відміну від концерну і корпорації, відрізняється невисоким ступенем централізації, від консорціуму – широтою сфер діяльності підприємств і організацій, що входять до її складу. Управління в асоціації може здійснюватися як спеціально створеним органом, так і головною юридичною особою за узгодженням з її членами. При цьому створений орган управління асоціацією здебільшого стає інформативним та координуючим центром. Члени асоціації зберігають свою юридичну самостійність і можуть поєднувати свою діяльність у ній з участю в інших асоціаціях і господарських об'єднаннях [3, с.36].

Концерни – це статутне об'єднання галузевих, а частіше міжгалузевих підприємств на засадах повної фінансової залежності від єдиного центру і здійснення всіма його учасниками єдиної політики у спільних інтересах. Характеризується централізованою організаційною структурою з жорсткими зв'язками його учасників, які узгоджено здійснюють основну діяльність. Тому засновницькими документами концерн може заборонити його учасникам брати участь у роботі інших концернів, за винятком асоціацій. Жорстка система зв'язків дає змогу до узгодження між членами концерну додаткової майнової відповідальності за зобов'язаннями об'єднання в цілому.

Концерн являє собою єдиний виробничо-господарський комплекс, учасники якого тісно пов'язані між собою технологічно і коопераційно. Це жорстка форма інтеграції компаній. У своїй більшості концерн є об'єднанням виробничого характеру, у межах якого централізується прийняття виробничо-фінансових рішень. Головна компанія концерну частіше за все організується у вигляді холдингової компанії чи на основі взаємодії переважаючих і залежних товариств. У концерні підприємства номінально лишаються самостійними юридичними особами у вигляді акціонерних чи інших господарських товариств, але фактично вони підпорядковані єдиному господарському керівникові.

Консорціуми – це тимчасові статутні об'єднання промислового і банківського капіталу, без високого ступеня централізації і координації управління для реалізації великих проектів, після реалізації яких вони ліквідуються чи трансформуються в інші види об'єднань. Консорціуми, як і асоціації, більше характеризують координаційні, ніж субсидіарні відносини учасників. Особливості консорціуму полягають у тому, що підприємства консорціуму повністю зберігають свою економічну та юридичну самостійність за виключенням тієї частини їх діяльності, яка пов'язана з досягненням цілей консорціуму; консорціум може бути юридично зареєстрований як акціонерне або інший тип господарських товариств; як правило, учасники консорціуму не формують ніяких організаційних структур, може існувати невеликий апарат (наприклад, рада директорів консорціуму). Розрізняють закриті і відкриті типи консорціумів. У закритому типі компанія-замовник узгоджує контракт окремо з кожним учасником. При створенні відкритого консорціуму всі його учасники в межах цілей консорціуму підпорядковуються спільному лідеру і несуть солідарну відповідність за зобов'язаннями консорціуму в межах своєї дольової участі.

Консорціум створюється для високоякісного виконання термінових і дорогих замовлень та проектів, що вимагають консолідації зусиль і засобів

науково-технічних, виробничих, обслуговуючих і фінансових компаній, здатних спільно вирішити поставлене завдання.

В цілому консорціум – це потенційно ефективний організаційно-структурний спосіб тимчасової інтеграції кадрів, потужностей, матеріальних і фінансових ресурсів. Ця форма інтеграції здатна ефективно працювати в ринковому середовищі і залучати значні обсяги інвестицій для реалізації капіталомістких проектів.

Корпорація – договірне об'єднання з делегуванням певних повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з її учасників для консолідації виробничо-господарської діяльності підприємств, координація зусиль у розв'язанні складних технічних, фінансових, соціально-економічних проблем, забезпеченні захисту спільних інтересів, кооперуванні у випуску продукції тощо. Учасники корпорації зберігають права юридичної особи, повну фінансову незалежність і виробничо-господарську самостійність, мають право повертати делеговані повноваження згідно із засновницькими документами. Діяльність корпорації ґрунтується на принципах добровільного вступу і безперешкодного виходу з неї, рівноправності її членів, самофінансування, гласності і повноти інформації. Цілі і напрями діяльності, а також повноваження корпорації в цілому та її центру визначаються засновницьким договором. При цьому визначаються подвійні функції: виробничо-комерційної діяльності та управління справами корпорації в межах наданих їй повноважень. Учасники не відповідають за зобов'язання корпорацій, а корпорація – за зобов'язання своїх учасників, якщо інше не передбачено засновницькими документами.

Кластер – це об'єднання підприємств, постачальників устаткування, комплектуючих, спеціалізованих виробничих і сервісних послуг, науково-дослідних і освітніх організацій, зв'язаних стосунками територіальної близькості і функціональної залежності у сфері виробництва і реалізації товарів і послуг. Кластер поєднує в собі конкуренцію, спеціалізацію і кооперацію, забезпечує ефективну взаємодію всіх учасників спрямовану на оптимізацію умов спільного розвитку та максимізацію синергетичного ефекту. Механізм побудови кластеру

забезпечує поліпшення методів управління і спеціальних знань шляхом обміну досвідом, можливість виходу на міжнародні ринки, реалізація механізмів субконтрактації, зниження витрат на різних стадіях виробництва; формування різних варіантів об'єднань (об'єднання в холдинг, союз, альянс, технопарк або їх комбінацій).

Література

1. Андреева Л.О., Лисак О.І. Обґрунтування доцільності технологічної інновації у агробізнесі. Підприємство в аграрній сфері: глобальні виклики та ефективний менеджмент : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 9-11 лют. 2021 р.). Запоріжжя : ЗНУ, 2021. С. 21–23.
2. Гадзало Я. М., Лузан Ю. Я. Розвиток аграрного сектору економіки України в умовах євроінтеграції. Економіка АПК. 2021. № 8. С. 6–17.
3. Кирилюк С. В., Риковська О. В. Розподіл доходів у сільському господарстві в контексті інклюзивного розвитку. Економіка АПК. 2019. № 8. С. 36–49.